Rikosoikeuden professori Sakari Melander
Helsingin yliopisto
Oikeustieteellinen tiedekunta
23.10.2018

Eduskunnan perustuslakivaliokunnalle

Asia: **Hallituksen esitys 203/2017 vp** eduskunnalle laiksi sotilastiedusteluksi sekä eräiksi siihen liittyviksi laeiksi

Yleistä

Eduskunnan käsiteltävänä on laaja niin sanottu tiedustelulakipaketti, joka pitää sisällään asiakohdassa mainitun hallituksen esityksen lakiehdotuksineen, hallituksen esityksen 199/2017 vp laiksi tiedustelutoiminnan valvonnasta, hallituksen esityksen 202/2017 vp siviilitiedustelua koskevaksi lainsäädännöksi sekä hallituksen esityksen 198/2017 vp eduskunnalle laiksi Suomen perustuslain 10 §:n muuttamisesta, jonka sisältämän perustuslain muuttamista koskevan lakiehdotuksen eduskunta on hyväksynyt 3.10.2018 (EV 77/2018 vp). Kokonaisuuteen liittyy vielä puhemiesneuvoston ehdotus (PNE) 1/2018 vp eduskunnan työjärjestyksen ja eduskunnan virkamiehistä annetun lain 9 §:n muuttamisesta. Kokonaisuus muodostaa varsin laajan ja monimutkaisen sääntelykokonaisuuden, jonka periaatteellinen merkitys on myös erittäin huomattava.

Sotilastiedustelua koskevaa lainsäädäntöä koskevassa esityksessä ehdotetaan säädettäväksi uusi laki sotilastiedustelusta. Lisäksi esityksessä ehdotetaan muutettavaksi eräitä muita lakeja.

Esityksissä ehdotettu lainsäädäntö sisältää varsin paljon valtiosääntöoikeudellisesti merkityksellisiä ehdotuksia. Tässä lausunnossa keskityn ehdotettujen uusien sotilastiedustelumenetelmien valtiosääntöoikeudellisen arviointiin ja ehdotettujen tiedustelumenetelmien tuomioistuinkontrollia koskeviin säännösehdotuksiin sekä joiltakin osin myös laajemmin ehdotettuun lainsäädäntöön.

Lausuntonani esitän kunnioittavasti seuraavan.

Sotilastiedustelua koskevan ehdotetun lainsäädännön valtiosääntöoikeudellisen arvioinnin lähtökohdat

Suomen voimassa olevassa lainsäädännössä ei ole varsinaisia tiedustelutoimintaa koskevia säännöksiä. Esityksen perusteluissa (esim. s. 6, 85 ja 126) on todettu, että Suomen kansallisesta turvallisuudesta vastaavat viranomaiset harjoittavat lakisääteisten tehtäviensä hoitamisen edellyttämää tiedustelua, mutta tiedustelua varten ei ole laissa säädettyjä toimivaltuuksia. Samalla tämä tarkoittaa, että eduskunnan perustuslakivaliokunnan lausuntokäytäntöä vastaavan lainsäädännön arvioinnista ei ole. Osin ehdotettujen tiedustelumenetelmien valtiosääntöoikeudellisessa arvioinnissa voidaan tukeutua eduskunnan perustuslakivaliokunnan salaisia tiedonhankintakeinoja ja salaisia pakkokeinoja koskevaan sinänsä laajaan käytäntöön (esim. PeVL 5/1999 vp, PeVL 66/2010 vp, PeVL 67/2010 vp, PeVL 32/2013 vp). Tältä osin on kuitenkin kiinnitettävä huomiota siihen seikkaan, että tiedustelumenetelmien suhteen kysymys on tiettyjen perus- ja ihmisoikeuksiin varsin konkreettisesti puuttuvien keinojen käytön laajentamisesta tavalla, joka etääntyy yksittäisen konkreettisen rikoksen estämisestä ja selvittämisestä sekä rikostutkinnasta samoin kuin tällaisten keinojen henkilöllisen soveltamisalan merkittävästä laajentamisesta (PeVM 4/2018 vp, s. 8).

Edellä sanottu merkitsee, että perustuslakivaliokunnan salaisia tiedonhankintakeinoja ja salaisia pakkokeinoja koskeva käytäntö ei varauksitta ole sellaisenaan hyödynnettävissä tiedonhankintamenetelmiä koskevan lainsäädännön valtiosääntöoikeudellista hyväksyttävyyttä arvioitaessa, joskin keinojen samanlaisuus kytkee valtiosääntöoikeudellisen arvioinnin näihin perusteisiin. Tiedustelumenetelmien hyväksyttävyyttä on arvioitava keinokohtaisesti vastaavia salaisia tiedonhankintamenetelmiä ja salaisia pakkokeinoja koskeva perustuslakivaliokunnan käytäntö huomioon ottaen siten, että tiedustelutoiminnan edellä mainittu erityinen luonne otetaan asianmukaisesti huomioon.

Tietynlainen lähtökohta voidaan johtaa myös perustuslakivaliokunnan niin sanottua toimivaltuuksien epäsymmetriaa koskevasta käytännöstä, jonka mukaan poliisin käytössä olevien toimivaltuuksien kanssa samojen valtuuksien säätäminen muulle viranomaiselle ei välttämättä ole sopusoinnussa perusoikeuksien rajoitusedellytyksiin kuuluvan välttämättömyysvaatimuksen näkökulmasta (ks. PeVL 10/2016 vp, s. 3, PeVL 49/2014 vp, s. 2/I, PeVL 37/2002 vp, s. 1—2 ja PeVL 2/1996 vp, s. 3/I). Tämä tarkoittaa, että toimivaltuuksien epäsymmetria ei sellaisenaan ole perusoikeuksien rajoitusedellytysten vaatima painava yhteiskunnallinen tarve, joka perustelisi toimivaltuuksien välttämättömyyden (PeVL 10/2016 vp, s. 3 ja PeVL 6/2018 vp, s. 2). Suhteutettuna tiedustelua koskevan lainsäädännön arviointiin kysymys olisi siitä, että tietyn viranomaisen käytössä jo olevat toimivaltuudet eivät itsessään tarkoita, että ne olisivat käytettävissä myös uusia tehtäviä mainitulle viranomaiselle osoitettaessa. Jos tietyt tiedonhankintakeinot ovat käytettävissä rikosten estämisessä ja selvittämisessä, samojen menetelmien käyttämiselle tiedustelutoiminnassa saman viranomaisen toimesta olisi aina oltava esitettävissä painava yhteiskunnallinen tarve, joka perustelee toimivaltuuksien välttämättömyyden.

Kuten käsillä olevan esityksen perusteluissa (etenkin jakso 2.3 Kansainvälinen kehitys sekä ulkomaiden ja EU:n lainsäädäntö sekä suhdetta perustuslakiin ja säätämisjärjestystä koskeva yksityiskohtaisten perustelujen jakso 4) tuodaan esille, ehdotettu lainsäädäntö on monelta osin merkityksellistä valtiosääntöoikeudellisesta näkökulmasta, koska tiedustelukeinoilla puututaan useisiin perusoikeuksiin. Keskeisimmin kysymys on puuttumisesta perustuslain 10 §:ssä turvattuun yksityiselämän suojaan ja tarkemmin säännöksen 4 momentissa tarkoitetusta

luottamuksellisen viestin salaisuuteen puuttumisesta. Ehdotetussa tiedustelulainsäädännössä on näin kysymys lainsäädännöstä, jolla on merkittäviä vaikutuksia perus- ja ihmisoikeutena turvattuun yksityiselämän suojaan ja erityisesti luottamuksellisen viestin salaisuuden suojaan (ks. myös HE 198/2017 vp, s. 29). Samalla on selvää, että ehdotetun tiedustelulainsäädännön tulee olla sopusoinnussa Suomea sitovien kansainvälisten ihmisoikeusvelvoitteiden, erityisesti Euroopan ihmisoikeussopimuksen ja EU:n perusoikeuskirjan kanssa, niitä koskeva Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen ja Euroopan unionin tuomioistuimen ratkaisukäytäntö myös huomioon ottaen. Tältä osin voidaan esityksen perusteluissakin (erit. yleisperustelujen jakso 2.3.1) mainituin tavoin todeta, että asiaan liittyvää tulkintakäytäntöä on mainituista tuomioistuimista varsin runsaasti ja että siinä asetetut edellytykset ovat merkityksellisiä ehdotettua tiedustelulainsäädäntöä arvioitaessa. Toisaalta on myös huomattava, että tiedustelulainsäädäntöön liittyvä ratkaisukäytäntö kehittyy jatkuvasti. Nyt käsillä olevan hallituksen esityksen antamisen jälkeen Euroopan ihmisoikeustuomioistuin on esimerkiksi antanut merkittäviä aihepiiriä koskevia ratkaisuja (esim. Centrum för Rättvisa v. Ruotsi, 19.6.2018 ja Big Brother Watch and Others v. Yhdistynyt kuningaskunta, 13.9.2018; merkityksellinen tulee olemaan myös EU-tuomioistuimessa vireillä oleva asia C-623/17 Privacy International).

Perustuslain näkökulmasta ehdotettua lainsäädäntöä on siltä osin kuin se on merkityksellistä perustuslain 10 §:n 2 momentissa tarkoitetun luottamuksellisen viestin salaisuuden kannalta arvioitava ennen muuta eduskunnan 3.10.2018 hyväksymän perustuslain 10 §:n 4 momentin kannalta. Mainitun momentin mukaan lailla voidaan säätää välttämättömistä rajoituksista viestin salaisuuteen yksilön tai yhteiskunnan turvallisuutta taikka kotirauhaa vaarantavien rikosten tutkinnassa, oikeudenkäynnissä, turvallisuustarkastuksessa ja vapaudenmenetyksen aikana sekä tiedon hankkimiseksi sotilaallisesta toiminnasta taikka sellaisesta muusta toiminnasta, joka vakavasti uhkaa kansallista turvallisuutta. Sotilastiedustelussa kysymys olisi useiden ehdotettujen tiedustelumenetelmien suhteen nimenomaan viestin salaisuuteen kohdistuvista välttämättömistä rajoituksista tiedon hankkimiseksi sotilaallisesta toiminnasta. On huomattava, että uudessa perustuslain 10 §:n 4 momentissa sotilaallista uhkaa ei koske vaatimus, jonka mukaan sen olisi vakavasti uhattava kansallista turvallisuutta (ks. myös HE 198/2017 vp, s. 35). Mainittu vaatimus koskee momentissa tarkoitettua muuta toimintaa, joka on merkityksellistä siviilitiedustelua koskevan lainsäädännön valtiosääntöisen arvioinnin kannalta.

Eduskunnan perustuslakivaliokunta on perustuslain 10 §:n muuttamista koskevan hallituksen esityksen johdosta antamassaan mietinnössä hahmotellut valtiosääntöoikeudellisia lähtökohtia perustuslain 10 §:n 4 momentin tarkoittaman sotilaallista toimintaa koskevan rajoitusperusteen tulkinnasta. Kysymys on niistä valtiosääntöoikeudellisista edellytyksistä, jotka muodostavat sotilastiedustelua koskevan lainsäädännön arvioinnin valtiosääntöoikeudelliset lähtökohdat. Eräänlaisen lähtökohdan sotilastiedustelua koskevan lainsäädännön valtiosääntöoikeudellisessa arvioinnissa muodostaa se, että vieraan valtion sotilas- tai muun viranomaisorganisaation viestintä ei nauti luottamuksellisen viestin salaisuuden suojaa (PeVM 4/2018 vp, s. 7; ks. myös HE 309/1993 vp, s. 23, HE 198/2017 vp, s. 35 ja PeVL 9/2015 vp, s. 2, joissa todetun mukaisesti valtio ja muut julkisyhteisöt jäävät perusoikeussuojan ulkopuolelle). Tämä ei kuitenkaan tarkoita, että sotilastiedustelua koskeva lainsäädäntö voitaisiin toteuttaa väljemmin perustuslaista aiheutuvin edellytyksin, koska sotilastiedusteluvaltuuksia ei kaikissa tilanteissa voida kohdistaa niin täsmällisesti, että vaaraa viranomaisten tilapäisestä pääsystä yksittäisten tiedustelutehtäviin liittymättömien henkilöiden viestintää koskeviin tietoihin ei olisi olemassa. Tämä lähtökohta on valiokunnan mukaan otettava huomioon sotilastiedustelua koskevassa lainsäädännössä siten, että lainsäädännön sisältämä mahdollisuus tiedustelumenetelmien kohdistumiselle

tiedustelumenetelmiin liittymättömien henkilöiden viestintää koskeviin tietoihin tulee rajata mahdollisimman vähäiseksi (PeVM 4/2018 vp, s. 7). Lisäksi valiokunta on korostanut, että sotilastiedustelua koskevan sääntelyn soveltamisala on rajattava tiedon hankkimiseen vain Suomeen kohdistuvasta sotilaallisesta toiminnasta taikka Suomen turvallisuusympäristön kannalta merkityksellisestä sotilaallisesta toiminnasta (PeVM 4/2018 vp, s. 7). Edelleen on huomattava, että valiokunta painotti tarvetta rajoitusperusteen suppeaan tulkintaan (PeVM 4/2018 vp, s. 7).

Myös sotilastiedustelua koskevan ehdotetun lainsäädännön arvioinnissa on yleisenä valtiosääntöoikeudellisena edellytyksenä syytä korostaa sitä perustuslakivaliokunnan painottamaa seikkaa, että tiedustelutoimintaa koskevassa perustuslain 10 § luvun 4 §:n rajoitusperusteessa on kysymys poikkeuksellisesta rajoitusperusteesta, jossa irrottaudutaan rikosperusteisesta toiminnasta ja joka näin tulee sovellettavaksi myös tilanteissa, joissa ei tiedonhankintavaiheessa eikä välttämättä muutenkaan voitaisi kohdistaa konkreettista ja yksilöityä rikosepäilyä (PeVM 4/2018 vp, s. 8). Nähdäkseni tiedustelutoiminnan konkreettisesta rikosepäilystä irtautunut luonne huomioon ottaen mainittu lähtökohta olisi syytä laajentaa koskemaan tiedustelua koskevan lainsäädännön arviointia yleisesti.

Eduskunnan perustuslakivaliokunta on lisäksi katsonut, että tiedustelua koskevaa ehdotettua lainsäädäntöä arvioitaessa korostuu tarve ottaa huomioon ja noudattaa eurooppalaisessa oikeuskäytännössä tiedonhankintamenetelmiä määrittelevälle lainsäädännölle asetettuja perusvaatimuksia (PeVM 4/2018 vp, s. 8). Tällaisia vaatimuksia ovat muun muassa viranomaisten toimivaltuuksien käyttöön kohdistuva tuomioistuimen ennakollinen hyväksyminen, riippumaton valvonta, oikeusturvan toteuttaminen tuomioistuimessa ja tietosuojan perusteiden noudattaminen. Lisäksi valiokunta on erityisesti korostanut vahvoja oikeusturvatakeita sekä laaja-alaista ja tehokasta tiedusteluvaltuuksien käytön valvontaa sekä riittäviä soveltamisrajoituksia, koska kysymys on poikkeuksellisesta rajoitusperusteesta, jossa on irtauduttu rikosperusteisesta toiminnasta ja joka tulee sovellettavaksi tilanteissa, joissa ei tiedonhankintavaiheessa tai muutoinkaan voitaisi kohdistaa konkreettista ja yksilöityä rikosepäilyä (PeVM 4/2018 vp, s. 8).

Lisäksi on syytä huomata, että perustuslakivaliokunta kiinnitti perustuslain muutosta koskevassa mietinnössään huomiota seuraaviin seikkoihin: ”Säännöksen soveltamisrajoituksista perustuslakivaliokunta korostaa, että ensinnäkin tiedonhankinta kansallista turvallisuutta uhkaavasta toiminnasta voitaisiin säännöksen perusteella osoittaa vain kansallisesta turvallisuudesta huolehtivien viranomaisten (nykyisin suojelupoliisi, pääesikunta ja puolustusvoimien tiedustelulaitos) tehtäväksi. Toiseksi rajoitusedellytys koskisi vain tiedon hankkimista sellaisesta toiminnasta, joka luonteensa takia voi muodostua vakavaksi uhkaksi kansalliselle turvallisuudelle. Kolmanneksi lailla tulee säätää tyhjentävästi toimivaltuuksien kohdentumisesta kansallista turvallisuutta vakavasti uhkaavasta toiminnasta. Neljänneksi ehdotettu sääntely ei mahdollista yleistä, kohdentamatonta ja kaikenkattavaa tietoliikenteen seurantaa tiedustelutoiminnassa. Välttämättömyys-kriteeri puolestaan tarkoittaa, että luottamuksellisen viestin salaisuuteen kohdistunut rajoitus on sallittu vain, jos tiedonhankinta ei ole mahdollista vähemmän puuttuvin keinoin, ja että tiedon hankkimisessa puututaan luottamuksellisen viestin salaisuuteen mahdollisimman kohdennetusti ja rajoitetusti. Valiokunta korostaa muutenkin perusoikeuksien yleisten rajoitusedellytysten merkitystä uutta ehdotettua rajoitusperustetta tulkittaessa.” (PeVM 4/2018 vp, s. 8.)

Edellä tarkastellut yleiset valtiosääntöiset näkökohdat muodostavat lähtökohdan tiedustelua koskevan lainsäädännön arvioinnille.

Sotilastiedustelun soveltamisala

Sotilastiedustelun kohteista säädettäisiin ehdotetun sotilastiedustelua koskevan lain 4 §:ssä. Ehdotetun säännöksen mukaan tiedustelumenetelmällä saataisiin hankkia tietoa seuraavasta toiminnasta, jos toiminta on luonteeltaan sotilaallista: 1) vieraan valtion asevoimien ja niihin rinnastuvien järjestäytyneiden joukkojen toiminta ja toiminnan valmistelu, 2) Suomen maanpuolustukseen kohdistuva tiedustelutoiminta, 3) joukkotuhoaseiden suunnittelu, valmistaminen, levittäminen ja käyttö, 4) vieraan valtion sotatarvikkeiden kehittäminen ja levittäminen, 5) kansainvälistä rauhaa ja turvallisuutta uhkaava kriisi, 6) kansainvälisten kriisinhallintaoperaatioiden turvallisuutta uhkaava toiminta, 7) Suomen kansainvälisen avun antamisen ja kansainvälisen muun toiminnan turvallisuutta uhkaava toiminta. Lisäksi säännöksen 2 momentin mukaan tiedustelumenetelmällä saadaan hankkia tietoa vieraan valtion toiminnasta tai muusta sellaisesta toiminnasta, joka voi vaarantaa Suomen maanpuolustusta tai vaarantaa yhteiskunnan elintärkeitä toimintoja.

Sotilastiedustelun soveltamisalaa koskevan sääntelyn suhteen on kiinnitettävä huomiota siihen perustuslakivaliokunnan perustuslain 10 §:n 4 momentin osalta toteamaan, että sääntely on rajattava tiedon hankkimiseen vain Suomeen kohdistuvasta sotilaallisesta toiminnasta taikka Suomen turvallisuusympäristön kannalta merkityksellisestä sotilaallisesta toiminnasta (PeVM 4/2018 vp, s. 7). Ehdotetun sotilastiedustelua koskevan lain 4 § on tässä suhteessa osin ongelmallinen.

Esimerkiksi säännöksen 1 momentin 5 kohdassa tarkoitettu kansainvälistä rauhaa ja turvallisuutta uhkaava kriisi on ilmaisuna varsin väljä ja avoin. Vaikka sitä rajaa momentin alussa oleva edellytys, jonka mukaan toiminnan on oltava luonteeltaan sotilaallista, sääntelyä olisi tiedustelutoiminnan asianmukaisen kohdentumisen vuoksi tältä osin välttämätöntä täsmentää. Myös momentin 7 kohta on väljästi muotoiltu, kun sen mukaan sotilastiedustelun kohteeksi määritellään ”Suomen kansainvälisen avun antamisen ja kansainvälisen muun toiminnan turvallisuutta uhkaava toiminta”. Esityksen perusteluissa (s. 190) mainitut kohdan soveltamiseen liittyvät esimerkit, kuten luonnononnettomuus, suuronnettomuus tai muu vastaava tapahtuma, eivät ole perustuslakivaliokunnan edellyttämää sotilaallista toimintaa. Kohtaa olisi syytä täsmentää sotilastiedustelun kohteita koskeva sotilaallista toimintaa koskeva edellytys huomioon ottaen.

Ehdotetun soveltamisalaa koskevan sääntelyn tarkkarajaisuuden ja täsmällisyyden näkökulmasta ongelmallisimmaksi muodostuu ehdotettu sotilastiedustelua koskevan lain 4 §:n 2 momentti, jonka mukaan tiedustelumenetelmällä saadaan hankkia tietoa vieraan valtion toiminnasta tai muusta sellaisesta toiminnasta, joka voi vaarantaa Suomen maanpuolustusta tai vaarantaa yhteiskunnan elintärkeitä toimintoja. Säännöksessä ei lainkaan yksilöidä, mitä on muu sellainen toiminta, joka voi vaarantaa Suomen maanpuolustusta tai vaarantaa yhteiskunnan elintärkeitä toimintoja. Sääntelyä on täsmennetty esityksen perusteluissa (HE 203/2017 vp, s. 191–192), mutta myös laintasoista sääntelyä olisi nähdäkseni välttämättä täsmennettävä. Esityksen perusteluissa todetaan (HE 203/2017 vp, s. 191), että siinä tarkoitettu toiminta liittyisi olennaisesti puolustusvoimista annetun lain 2 §:n 1 momentin 1 kohdan b alakohtaan, jonka mukaan puolustusvoimien tehtävänä on kansan elinmahdollisuuksien, perusoikeuksien, valtiojohdon toimintavapauden turvaaminen ja laillisen yhteiskuntajärjestyksen turvaaminen. Vähintään momenttia olisi perustuslakivaliokunnan mietinnössään 4/2018 vp asettamien

vaatimusten vuoksi syytä täsmentää siten, että siinä tarkoitetussa toiminnassa olisi kyse sotilaallisesta toiminnasta.

Sotilastiedustelun tarkoitus

Sotilastiedustelun tarkoituksesta säädettäisiin ehdotetun sotilastiedustelua koskevan lain 3 §:ssä. Ehdotetun säännöksen mukaan sotilastiedustelun tarkoituksena olisi hankkia ja käsitellä tietoa ulkoisista uhkista puolustusvoimista annetun lain (551/2007) 2 §:n 1 momentin 1 kohdan a- ja b-alakohdassa sekä 3 ja 4 kohdassa tarkoitettujen Puolustusvoimien tehtävien suorittamiseksi ja ylimmän valtiojohdon päätöksenteon turvaamiseksi.

On huomattava, että sotilastiedustelun tarkoitusta koskevassa säännöksessä ei tarkemmin yksilöitäisi, mitä sotilastiedustelun kohteena olevat ulkoiset uhkat olisivat. Esityksen perustelujen mukaan (s. 178) säännöksen merkitys olisi koko ehdotettua lakia läpileikkava. Säännöksen perusteluissa kuvattu merkitys korostaa sen tarkkarajaista ja täsmällistä määrittelyä. Vaikka ehdotetussa säännöksessä sotilastiedustelun tarkoitus olisi sidottu tiettyihin puolustusvoimista annetun lain tarkoittamiin puolustusvoimien tehtäviin, säännöksessä tarkoitettujen uhkien täsmentäminen olisi säännöksen keskeinen merkitys huomioon ottaen perusteltua. Sotilastiedustelulla on tarkoitus hankkia tietoa nimenomaan kansalliseen turvallisuuteen kohdistuvista uhkista, minkä vuoksi säännöstä olisi perusteltua täsmentää siten, että sotilastiedustelun tarkoituksena olisi hankkia ja käsitellä tietoa *kansalliseen turvallisuuteen kohdistuvista* ulkoisista uhkista. Tämän täsmennyksen ei nähdäkseni voi katsoa olevan ongelmallinen suhteessa siihen, että sotilastiedustelulla voitaisiin puolustusvoimista annetun lain 2 §:n 3 ja 4 kohdassa tarkoitettujen Euroopan unionin tai kansainväliseen sotilaalliseen kriisinhallintaan liittyvien tehtävien kannalta. Ehdotetusta 3 §:n säännöksestä ei käy ilmi myöskään se perustuslakivaliokunnan mietinnössään 4/2018 vp edellyttämä lähtökohta, jonka mukaan sotilastiedustelua koskeva sääntely on rajattava tiedon hankkimiseen vain Suomeen kohdistuvasta sotilaallisesta toiminnasta taikka Suomen turvallisuusympäristön kannalta merkityksellisestä sotilaallisesta toiminnasta (PeVM 4/2018 vp, s. 7). Sääntelyä olisi näin syytä täsmentää siten, että ”sotilastiedustelun tarkoituksena olisi hankkia ja käsitellä tietoa *sotilaallisista kansalliseen turvallisuuteen kohdistuvista* ulkoisista uhkista”.

Perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien kunnioittaminen

Tiedustelulainsäädäntö on korostuneesti perus- ja ihmisoikeuksien kannalta merkityksellistä lainsäädäntöä, mitä ilmentää jo se, että Suomen perustuslakia on muutettu tiedusteluun liittyvien lakiehdotusten vuoksi. Keskeisesti kysymys on perustuslain 10 §:n 2 momentissa tarkoitettuun luottamuksellisen viestin suojaan. Kuten esityksen säätämisjärjestysperusteluista (s. 348–353) käy ilmi, tiedustelumenetelmät ovat kuitenkin merkityksellisiä myös eräiden muiden perus- ja ihmisoikeuksien kannalta. Selvää on, että perus- ja ihmisoikeuksiin liittyviä näkökohtia joudutaan punnitsemaan myös ehdotetun sääntelyn mahdollisesti voimaantullessa sitä käytännössä sovellettaessa.

Edellä sanottu huomioon ottaen on hieman erikoista, että ehdotetun sotilastiedustelua koskevan lain yleisiä säännöksiä koskevaan 1 lukuun ei sisälly säännöstä perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien kunnioittamisesta, vaikka sitä koskeva säännös sisältyy poliisilain 1 luvun 2 §:ään.

Esityksen perusteluista (s. 193) saa vaikutelman, että ehdotetun sotilastiedustelua koskevan lain 5 §:n suhteellisuusperiaatetta koskevan säännöksen on ajateltu sisältävän vaatimuksen perus- ja ihmisoikeuksien turvaamisen toteuttamisesta. Tiedustelulainsäädännön erityinen perus- ja ihmisoikeusherkkyys huomioon ottaen perus- ja ihmisoikeuksien kunnioittamista koskevan nimenomaisen säännöksen sisällyttäminen ehdotettuun sotilastiedustelua koskevaan lakiin olisi kuitenkin perusteltua. Lisäksi on huomattava, että ehdotetun suhteellisuusperiaatetta koskevan säännöksen (ehdotettu lain 5 §) sanamuoto ei parhaalla mahdollisella tavalla toteuta perus- ja ihmisoikeuksien toteutumista, mikä myös perustelisi perus- ja ihmisoikeuksien kunnioittamista koskevan nimenomaisen säännöksen sisällyttämistä ehdotettuun sotilastiedustelua koskevaan lakiin.

Syrjinnän kielto

Ehdotettu sotilastiedustelua koskeva laki sisältäisi syrjintäkieltoa koskevan säännöksen (ehdotettu lain 8 §). Säännöksen mukaan sotilastiedustelun toimenpiteiden kohdentaminen on toteutettava syrjimättömästi. Sotilastiedustelun toimenpiteiden kohdentaminen ei saa perustua ainoastaan ikää, alkuperää, kansalaisuutta, kieltä, uskontoa, vakaumusta, mielipidettä, poliittista toimintaa, ammattiyhdistystoimintaa, perhesuhteita, terveydentilaa, vammaisuutta tai seksuaalista suuntautumista koskeviin tietoihin.

Esityksen perustelujen (s. 195) mukaan säännös vahvistaisi perustuslain 6 §:n 2 momentin yhdenvertaisuusperiaatetta tiedustelutoiminnassa. Säännöksessä mainitut perusteet sinänsä pitkälti pohjautuvat perustuslain 6 §:n 2 momentissa tarkoitettuun kiellettyjen erotteluperusteiden luetteloon, joskin ehdotetussa 8 §:ssä ei mainita sukupuolta eikä muuta henkilöön liittyvää syytä, jotka taas mainitaan perustuslain 6 §:n 2 momentissa kiellettyinä erotteluperusteina – tätä eroavaisuutta ei esityksen perusteluissa perustella. Esityksen perusteluissa todetaan (s. 195), että tiedustelun kohdentamisessa olisi käytettävä aina tiettyjä henkilöryhmiä tai henkilöryhmiä koskevia muita tietoja kuin säännöksessä mainittuja perusteita. Tämä ilmaistaan ehdotetun säännöksen sanamuodossa käyttämällä ilmaisua ”ainoastaan”.

Ehdotettu säännös on ehdotetussa muodossaan ongelmallinen. Selvää ensinnäkin on, että perustuslain yhdenvertaisuutta koskeva 6 § soveltuu sellaisenaan myös tiedustelutoimintaan, minkä vuoksi kiellettyjä erotteluperusteita ei ole mahdollista määritellä ehdotetussa säännöksessä suppeammin kuin perustuslaissa. Lisäksi säännös on muotoiltu siten, että se pikemmin vaikuttaa kannustavan suuntaamaan tiedustelutoimintaa säännöksessä luetelluilla ja perustuslain 6 §:n 2 momentissa tarkoitetuilla kielletyillä erotteluperusteilla ja tämän lisäksi etsimään jotakin muuta objektiivisesti perusteltavissa olevaa seikkaa, jolla pyritään oikeuttamaan tiedustelun kohdentaminen säännöksessä mainitulla perusteella. Säännöksen sanamuoto ja sen perusteluteksti ovat lisäksi ristiriidassa keskenään. Ehdotetun säännöksen ensimmäisen virkkeen mukaan ”sotilastiedustelun toimenpiteiden kohdentaminen on toteutettava syrjimättömästi”. Perusteluissa sen sijaan todetaan (s. 195), että ”pykälän mukaan sotilastiedustelun toimenpiteiden kohdentaminen olisi toteutettava *mahdollisimman* syrjimättömästi – –” (kurs. tässä).

Tiedustelulainsäädännön tuomat uudet toimivaltuudet ja niiden luonne

Ehdotetussa sotilastiedustelua koskevassa sääntelyssä samoin kuin ehdotetussa siviilitiedustelua koskevassa sääntelyssä on kysymys periaatteellisesti hyvin merkittävästä uudistuksesta, johon liittyy lukuisia perus- ja ihmisoikeuksien kannalta relevantteja kysymyksiä. Siviilitiedustelulla tarkoitetaan siviiliviranomaisen eli käytännössä suojelupoliisin suorittamaa tiedustelua, jolla tuotetaan tietoa operatiivisen toiminnan ja ylimmän valtionjohdon päätöksenteon tueksi muista kuin sotilaallisen maanpuolustuksen kysymyksistä (HE 199/2017 vp, s. 5). Sotilastiedustelulla taas tarkoitetaan sotilasviranomaisen suorittamaa tiedustelua, jolla tuotetaan strategista ja operatiivista toimintaympäristötietoa ja -arvioita ylimmän valtionjohdon ja puolustusvoimien johdon päätöksenteon tueksi. Sotilastiedustelu kohdistuu Suomen ulkopuoliseen toimintaympäristöön sen pääasiallisten kohteiden ollessa valtiotoimijoita (HE 199/2017 vp, s. 5).

Suomessa ei tällä hetkellä ole kattavaa tiedustelutoimintaa ja sen valvontaa koskevaa lainsäädäntöä. Eduskunnan käsiteltävänä olevissa tiedustelua koskevissa ehdotuksissa ehdotetaan laajaa siviili- ja sotilastiedustelua ja tällaisen tiedustelun valvontaa koskevaa lainsäädäntöä. Ehdotetun tiedustelua koskevan lainsäädännön suhteen on syytä huomata, että sillä merkittävällä tavalla laajennettaisiin poliisin ja puolustusvoimien toimivaltuuksia. Näitä poliisin ja puolustusvoimien toimivaltuuksia on jo aikaisemmin merkittävällä tavalla laajennettu. Pakkokeinolaissa (806/2011) säädetään poliisin toimivaltuuksista tehtyjen rikosten tutkinnassa, kun taas poliisilaissa (872/2011) säädetään toimivaltuuksista rikosten ennalta ehkäisemiseksi, paljastamiseksi ja selvittämiseksi. Sotilaskurinpidosta ja rikostorjunnasta puolustusvoimissa annetussa laissa (255/2014) taas säädetään puolustusvoimien toimivaltuuksista rikosten ennalta ehkäisemiseksi ja paljastamiseksi. Kaikkia näitä toimivaltuuksia on viimeisten noin 20 vuoden aikana merkittävällä tavalla laajennettu, joskin esimerkiksi viimeisimmässä esitutkinta- ja pakkokeinolakia sekä poliisilakia koskevassa uudistustyössä (HE 222/2010 vp ja HE 224/2010 vp) oli merkittävässä määrin kysymys myös asiaa koskevan lainsäädännön saattamisesta perus- ja ihmisoikeuksien asettamat vaatimukset täyttävälle tasolle.

Tiedustelulainsäädännössä olisi jälleen kysymys käytännössä samojen salaisia tiedonhankintakeinoja ja salaisia pakkokeinoja koskevan sääntelyn käytön laajentamisesta. Sääntelyn laajentaminen toteutettaisiin siten, että kysymys ei olisi enää mainittujen toimivaltuuksien käytöstä tehdyn rikoksen tutkinnassa tai rikosten ennalta ehkäisemiseksi, paljastamiseksi ja selvittämiseksi, vaan kysymys olisi samojen perus- ja ihmisoikeuksien kannalta merkityksellisten toimivaltuuksien käyttämisestä huomattavasti abstraktimmassa ja vaikeammin hahmotettavassa tiedustelutoiminnassa. Tiedustelutoiminnassa on pitkälti kysymys kansallisen turvallisuuden suojaamisesta sekä tähän liittyvän tiedon hankkimisesta (ehdotettu poliisin tehtäviä koskevan poliisilain 1 §:n muutos, ehdotettu siviilitiedustelua koskeva poliisilain 5 a luvun 1 § sekä ehdotettu sotilastiedustelua koskevan lain 3 §). Edellä sanottu tarkoittaa, että poliisin ja puolustusvoimien käytössä olevien salaisten tiedonhankintamenetelmien soveltamisala laajenee merkittävällä tavalla ja samalla etääntyy yksittäisen konkreettisen rikoksen estämisestä ja selvittämisestä sekä rikostutkinnasta. Samoin edellä sanottu tarkoittaa, että poliisin ja puolustusvoimien käytössä olevien salaisten tiedonhankintamenetelmien soveltamisala laajenee suhteessa siihen henkilöpiiriin, jotka voivat tulla mainittujen toimivaltuuksien ja samalla myös perus- ja ihmisoikeuksiin kohdistuvien rajoitusten kohteiksi.

Edellä sanottu lähtökohta on otettava välttämättä huomioon käsillä olevia esityksiä ja niiden sisältämiä ehdotuksia arvioitaessa. Käytännössä mainittu lähtökohta tarkoittaa, että aivan

ongelmatonta ei ole, jos ehdotettu sääntely on muotoiltu voimassa olevaa poliisi- ja pakkokeinolain salaisia tiedonhankintakeinoja ja salaisia pakkokeinoja koskevaa sääntelyä noudattaen. Selvää sinänsä on, että tiedusteluun käytettävät toimivaltuudet on muotoiltava vähintään samat perus- ja ihmisoikeusvaatimukset huomioon ottaen kuin mitä sovelletaan poliisilain salaisia tiedonhankintakeinoja käytettäessä. Tiedustelutoiminnan laajemmalle ulottuva luonne ja henkilöllinen soveltamisala huomioon ottaen olisi kuitenkin perusteltua aina erikseen pohtia, mikä on riittävä tiedustelussa käytettäviä salaisia tiedonhankintakeinoja koskeva perus- ja ihmisoikeussuojan taso. Tältä osin on huomattava, että asiaan liittyvää perustuslain 10 §:n muutosta arvioidessaan eduskunnan perustuslakivaliokunta kiinnitti huomiota siihen, että tiedustelutoimintaan liittyvässä luottamuksellisen viestin suojan rajoitusperusteessa on kysymys poikkeuksellisesta rajoitusperusteesta, jossa irtaudutaan rikosperusteisesta toiminnasta ja joka tulee sovellettavaksi tilanteessa, jossa ei välttämättä ole yksilöitävissä konkreettista rikosepäilyä (PeVM 4/2018 vp, s. 8). Perustellusti voitaisiin näin myös lähteä siitä, että perus- ja ihmisoikeuksien suojan tason tulee olla korkeampi tiedustelutoiminnassa, koska tiedustelutoiminnassa on irtaannuttu konkreettisesta rikosepäilystä tai rikostutkinnasta. Tällä on merkitystä myös esimerkiksi tiedustelutoimintaa koskevaa lupamenettelyä tuomioistuimissa koskevaa ehdotettua sääntelyä arvioitaessa.

Tiedustelumenetelmien käytön yleiset edellytykset

Ehdotetun sotilastiedustelua koskevan lain 11 §:ssä säädettäisiin tiedustelumenetelmien käytön edellytyksistä. Säännöksen 1 momentin mukaan tiedustelumenetelmän käytön yleisenä edellytyksenä sotilastiedustelussa olisi, että sillä voidaan perustellusti olettaa saatavan tietoa tiedustelutehtävän kannalta. Kysymys on niin sanotusta perustellusta tuloksellisuusvaatimuksesta (HE 203/2017 vp, s. 203). Käytännössä mainittu perusteltu tuloksellisuusvaatimus on ainoa tiedustelumenetelmien käyttöä koskeva ehdotetussa sotilastiedustelua koskevassa laissa yleinen edellytys, koska säännöksen 2 momentti rajaa tiedustelumenetelmien käyttöä tilanteissa, joissa ne kohdistuvat muuhun kuin valtiolliseen toimijaan, minkä lisäksi tietyissä tiedustelumenetelmiä koskevissa säännöksissä menetelmien käytölle asetetaan erityisiä edellytyksiä.

Ehdotetun sotilastiedustelua koskevan lain 11 §:n 1 momentin sisältämää sotilastiedustelumenetelmien käytön yleistä edellytystä valtiosääntöoikeudellisesti arvioituna on kiinnitettävä huomiota ensinnäkin siihen, että tiedustelumenetelmien käytössä yleisesti on kysymys näiden menetelmien käytöstä tilanteessa, jossa on irtauduttu ja etäännytty konkreettisesta rikosepäilystä (ks. myös PeVM 4/2018 vp, s. 8). Toiseksi tiedustelutoiminnan edellä mainittu luonne sekä ehdotetun sääntelyn laaja-alaisuus perustelee tiedustelumenetelmien oikeasuhtaista kohdentamista, mitä sinänsä perusoikeuksien rajoitusedellytyksiin sisältyvä suhteellisuusvaatimus myös edellyttää. Edellä sanotun sekä tiedustelumenetelmän käytön asianmukaisen ja oikeasuhtaisen kohdentumisen vuoksi ehdotetun sotilastiedustelua koskevan lain 11 §:n 1 momenttia olisi syytä täsmentää siten, että tiedustelumenetelmien käytön edellytyksiin lisättäisiin niillä oletettavasti saatavan tiedon tärkeyttä koskeva edellytys, esimerkiksi seuraavasti: ”Tiedustelumenetelmän käytön yleisenä edellytyksenä on, että sillä voidaan perustellusti olettaa saatavan *tärkeää* tietoa tiedustelutehtävän kannalta”.

Tiedustelumenetelmien erityiset edellytykset

Edellä sanottu tarkoittaa myös, että esitystä eduskunnassa käsiteltäessä – viimeistään mietintövaliokunnassa eli hallintovaliokunnassa – ehdotettuja tiedustelumenetelmiä on yksityiskohtaisesti vertailtava suhteessa voimassa oleviin poliisilain sisältämiin salaisiin tiedonhankintamenetelmiin sekä pakkokeinolain sisältämiin salaisiin pakkokeinoihin sekä niille asetettuihin erityisiin edellytyksiin. Edellä todetun lähtökohdan mukaisesti tiedustelumenetelminä käytettäville keinoille tulisi asettaa ankarammat edellytykset kuin poliisilaissa salaisen tiedonhankintakeinojen tai pakkokeinolaissa salaisten pakkokeinojen käytölle asetetaan. Tämä johtuu siitä perustuslakivaliokunnan mainitsemasta lähtökohdasta, jonka mukaan tiedustelutoimintaan liittyvässä luottamuksellisen viestin suojaan liittyvässä rajoitusperusteessa on kysymys poikkeuksellisesta rajoitusperusteesta, jossa irtaudutaan rikosperusteisesta toiminnasta ja joka tulee sovellettavaksi tilanteessa, jossa ei välttämättä ole yksilöitävissä konkreettista rikosepäilyä (PeVM 4/2018 vp, s. 8). Samoin ankarampia edellytyksiä voidaan yleisesti perustella myös sotilaalliseen toimintaan liittyvän rajoitusperusteen suppealla tulkinnalla (PeVM 4/2018 vp, s. 7). Esitys ei kaikilta osin vaikuta tätä tavoitetta täyttävän.

Selvää sinänsä on, että tiedustelumenetelmien suhteen niiden käytön edellytyksiä ei ole mahdollista porrastaa rikosten vakavuuden perusteella samalla tavoin kuin salaisten tiedonhankintakeinojen ja salaisten pakkokeinojen käytön suhteen on tehty (ks. myös esityksen perustelujen s. 205), koska tiedustelu ei kohdistu konkreettiseen rikosepäilyyn. Tiedustelumenetelmien käyttöedellytyksiä koskeva sääntelyratkaisu tulisi kuitenkin pyrkiä toteuttamaan siten, että tiedustelumenetelmien käyttöedellytykset yleisesti olisivat tiukemmat kuin salaisten tiedonhankintakeinojen, sekä siten, että tiedonhankintamenetelmien käyttöedellytykset olisi jollakin tavalla porrastettu menetelmäkohtaisesti sen mukaan, miten ne puuttuvat perustuslaissa turvattuihin oikeuksiin.

Yksi vaihtoehto tiedustelumenetelmien käytön erityisen luonteen huomioon ottamiseksi sekä perustuslain 10 §:n 4 momentissa tarkoitetun rajoitusperusteen suppean tulkinnan toteuttamiseksi olisi edellyttää kaikkien sotilastiedustelumenetelmien käytön suhteen menetelmän käytön välttämättömyyttä. Tämä olisi sinänsä johdonmukaista suhteessa perustuslain 10 §:n 4 momentin sanamuotoon, jonka mukaan lailla voidaan säätää välttämättömistä rajoituksista viestin suojaan tiedon hankkimiseksi sotilaallisesta toiminnasta. Toisaalta välttämättömyyden asettaminen tiedustelumenetelmien käytön yleiseksi edellytykseksi ei toteuttaisi edellä mainittua menetelmien käytön porrastamista niiden perusoikeuksiin puuttuvan luonteen perusteella, minkä lisäksi on huomattava, että osa tiedustelumenetelmistä ei asiallisesti ottaen rajoita luottamuksellisen viestin suojaa vaan muita perusoikeuksia. Välttämättömyyden asettaminen tiedustelumenetelmien käytön yleiseksi edellytykseksi saattaisi kuitenkin ilmentää tiedustelutoiminnan rikosepäilystä irtautunutta luonnetta sekä niiden käytön oikeasuhtaisuudelle asetettuja vaatimuksia.

Kuten edellä on todettu, käsillä olevan esityksen mukaan tiedustelumenetelmät vaikuttaisivat ainakin eräiltä osin tulevan lievemmin edellytyksin sovellettavaksi kuin vastaavat poliisilaissa tarkoitetut salaiset tiedonhankintakeinot. Esimerkiksi telekuuntelun käyttäminen salaisena tiedonhankintakeinona poliisilain 5 luvun 5 §:n 2 momentin mukaan edellyttää, että henkilön lausumien, uhkausten tai käyttäytymisen perusteella voidaan hänen olettaa syyllistyvän säännöksessä tarkoitettuun rikokseen. Lisäksi telekuuntelun käyttöä salaisena tiedonhankintakeinona koskevat poliisilain luvun 2 §:ssä tarkoitetut salaisten tiedonhankintakeinojen käyttöä koskevat

yleiset edellytykset, joiden mukaan sillä voidaan olettaa saatavan rikoksen estämiseksi tai paljastamiseksi tai vaaran torjumiseksi tarvittavia tietoja (1 momentti) ja sillä voidaan olettaa olevan erittäin tärkeä merkitys rikoksen estämiselle tai paljastamiselle (2 momentti). Sotilastiedustelumenetelmänä käytettävälle telekuuntelulle asetettaisiin käsillä olevassa esityksessä vain ehdotetussa sotilastiedustelua koskevan lain 32 §:n 3 momentissa tarkoitettu perusteltu tuloksellisuusodotus (1 momentti: ”sillä voidaan perustellusti olettaa olevan erittäin tärkeä merkitys tietojen saamiseksi tiedustelutehtävän kannalta” ja 2 momentti, jossa muun kuin valtiollisen toimijan suhteen rajataan menetelmän käyttäminen tietojen hankkimiseksi toiminnasta, jos toiminta vakavasti uhkaa kansallista turvallisuutta). Näyttää näin siltä, että telekuuntelu tulee tiedustelumenetelmänä lievemmin edellytyksin sovellettavaksi kuin telekuuntelu poliisilain 5 luvussa tarkoitettuna salaisena tiedonhankintamenetelmänä. Tätä ei voi pitää edellä esitetyn perustuslakivaliokunnan mietinnössään 4/2018 vp omaksuman lähtökohdan mukaisena. Tiedustelumenetelmänä käytettävän telekuuntelun asianmukaisen kohdentumisen kannalta sääntelyä saattaisi olla syytä täydentää poliisilain 5 luvun 5 §:n 2 momentin kaltaisella tai muulla tiedustelumenetelmän luonteeseen mahdollisesti paremmin sopivalla sen käyttöä kohdentavalla edellytyksellä.

Toisena esimerkkinä voidaan mainita tukiasematietojen hankkiminen. Voimassa olevan poliisilain 5 luvun 11 §:n 2 momentin mukaan poliisille voidaan antaa lupa luvun 8 §:n 2 momentissa (televalvonnan perusterikokset) tarkoitetun rikoksen estämiseksi merkityksellisten tukiasematietojen hankkimiseen. Tukiasematietojen hankkimista salaisena tiedonhankintakeinona koskee poliisilain 5 luvun 1 momentissa tarkoitettu yleinen edellytys, jonka mukaan sillä voidaan olettaa saatavan rikoksen estämiseksi tai paljastamiseksi taikka vaaran torjumiseksi tietoja. Sotilastiedustelumenetelmänä tukiasematietojen hankkimiselle ehdotetussa sotilastiedustelua koskevan lain 37 §:n 2 momentissa asetettaisiin erityinen edellytys, jonka mukaan ”sotilastiedusteluviranomaiselle voidaan antaa lupa tiedustelutehtävän kannalta tarpeellisten tukiasematietojen hankkimiseen”. Lisäksi tukiasematietojen hankkimista koskisi ehdotetun lain 11 §:n 1 momentissa asetettu tiedustelumenetelmän käyttöä koskeva yleinen edellytys, jonka mukaan sillä voidaan perustellusti olettaa saatavan tietoa tiedustelutehtävän kannalta. Käytännössä tiedustelumenetelmänä käytettävää tukiasematietojen hankkimista voitaisiin näin ilmeisesti käyttää melko väljin edellytyksin monenlaisen tukiasematiedon hankkimiseen, koska ehdotetun sotilastiedustelua koskevan lain 37 §:n 2 momentissa asetettu tietoja koskeva tarpeellisuusvaatimus ei rajaa menetelmän kohteena olevia tietoja samalla tavoin kuin poliisilain 5 luvun 11 §:n 2 momentissa tarkoitettu tietojen merkityksellisyyttä koskeva vaatimus.[1] Nähdäkseni sääntelyä olisi tältä osin välttämättä syytä täsmentää siten, että se rajattaisiin koskemaan tiedustelutehtävän toteuttamisen kannalta merkityksellisiä tai merkittäviä tai erittäin merkityksellisiä tai merkittäviä tietoja. – Lisäksi huomiota voidaan kiinnittää siihen, että ehdotetun sotilastiedustelua koskevan lain 38 §:n 2 momentin mukaan lupa tukiasematietojen hankkimiseen voitaisiin antaa tietyksi ajanjaksoksi (samoin sinänsä poliisilain 5 luvun 12 §:n 2 momentti). Euroopan ihmisoikeustuomioistuin on kuitenkin tiedustelumenetelmien suhteen käytännössään edellyttänyt menetelmien käytön ajallista rajoittamista (ks. esim. Centrum för Rättvisa v. Ruotsi, 19.6.2018, 103 kohta). Edellä todetun vuoksi ehdotettua sotilastiedustelua koskevan lain 38 §:n 2 momenttia olisi syytä täsmentää siten, että siinä nimenomaisesti mainittaisiin enimmäiskesto tukiasematietojen hankkimiselle.

[1] On lisäksi huomattava, että esityksen yksityiskohtaisissa perusteluissa (HE 203/2017 vp, s. 250) puhutaan tältä osin sekä tiedustelutehtävän kannalta ”tarpeellisista” että ”olennaisista” tiedoista. Selvää on, että tehtävän kannalta tarpeelliset tiedot on laveampi ilmaisu kuin tehtävän kannalta olennaiset tai merkitykselliset tiedot.

Kuten edellä on todettu, ehdotetun sotilastiedustelua koskevan lain tiedustelumenetelmiä koskeva sääntely tulisi arvioida yksityiskohtaisesti siitä näkökulmasta, että tiedustelumenetelmiä koskevat yleiset ja erityiset edellytykset asettaisivat niiden käyttämiselle ankarammat edellytykset kuin mitä vastaaville salaisille tiedonhankintakeinoille poliisilain 5 luvussa asetetaan.

Tiedustelumenetelmän kohdentaminen henkilöryhmään

Ehdotetussa sotilastiedustelua koskevassa laissa sen 22 ja 23 §:ssä tarkoitettu peitelty tiedonhankinta, 24 ja 25 §:ssä tarkoitettu tekninen kuuntelu sekä 26 ja 27 §:ssä tarkoitettu tekninen katselu voitaisiin tiedustelumenetelminä kohdistaa myös henkilöryhmään. Lisäksi ehdotetun sotilastiedustelua koskevan lain 41 ja 42 §:n mukaisesti peitetoiminta voitaisiin kohdentaa henkilöryhmään riittävästi yksilöitynä.

Säännöksissä ei tarkemmin määritellä, mitä niissä tarkoitetulla henkilöryhmällä tarkoitetaan tai mitä edellytyksiä henkilöryhmälle asetetaan. Asiaa tarkastellaan esityksen perusteluissa (s. 225–226), jonka mukaan henkilöryhmään tulisi kuulua vähintään kolme henkilöä ja kyseisten henkilöiden tulisi muodostaa tietyn ajan koossa pysyvä ja rakenteeltaan jäsentynyt yhteenliittymä, joka toimii yhteistuumin tai heillä on ainakin yhteinen tavoite. Esityksen perusteluista (s. 226) käy lisäksi ilmi, että ehdotetun lain 6 §:n mukaisen vähimmän haitan periaatteen mukaisesti tiedustelumenetelmän käyttö tulisi ensisijaisesti kohdistaa tiettyyn henkilöön. Tarkoitus näin vaikuttaa olevan, että henkilöryhmään kohdistettu tiedustelumenetelmän käyttäminen olisi toissijaista suhteessa henkilöön kohdistettavaan menetelmän käyttämiseen.

Sääntely ei parhaalla mahdollisella tavalla tältä osin nähdäkseni täytä perus- ja ihmisoikeuksiin puuttuvalle sääntelylle asetettavaa tarkkarajaisuuden ja täsmällisyyden vaatimusta. Ensinnäkin, sotilastiedustelua koskevassa lainsäädännössä olisi nimenomaan laintasoisesti syytä täsmällisemmin määritellä, mitä siinä tarkoitetulla henkilöryhmällä tarkoitetaan ja mitä edellytyksiä useamman henkilön pitämiselle henkilöryhmänä sotilastiedustelulainsäädännössä asetetaan. Esityksen perusteluissa mainitut edellytykset muistuttavat rikoslain (39/1889) 6 luvun 5 §:n 2 momentissa tarkoitettuja järjestäytyneelle rikollisryhmälle asetettuja edellytyksiä. Ehdotettuun sotilastiedustelua koskevaan lakiin (oletettavasti sen määritelmiä koskevaan 9 §:ään) voisi sisällyttää vastaavankaltaisen henkilöryhmän määritelmän sääntelyn tarkkarajaisuuden ja täsmällisyyden turvaamiseksi.

Toiseksi henkilöryhmään kohdistettu tiedustelutoiminta vaikuttaa esityksen perustelujen mukaan olevan tarkoitettu toissijaiseksi suhteessa henkilöön kohdistettavaan tiedustelumenetelmän käyttöön. Tämä ei kuitenkaan käy ilmi ehdotetusta lakitekstistä. Perustuslakivaliokunnan asettaman edellytyksen mukaan tiedon hankkimisessa tulee puuttua luottamuksellisen viestin suojaan mahdollisimman kohdennetusti ja rajoitetusti (PeVM 4/2018 vp, s. 8). Vaikka niistä tiedonhankintamenetelmistä, joiden kohdentaminen henkilöryhmään olisi ehdotuksen mukaan mahdollista, vain tekninen kuuntelu ensisijaisesti puuttuu perustuslain 10 §:ssä tarkoitettuun luottamuksellisen viestin suojaan, henkilöryhmään kohdistetun tiedustelutoiminnan toissijaisuuden nimenomainen mainitseminen tiedustelumenetelmän asianmukaisen kohdentamisen turvaamiseksi olisi nähdäkseni kaikkien edellä mainittujen säännösten suhteen perusteltua

Henkilöryhmän määrittelyyn liittyy myös yleisempi tiedustelumenetelmien käyttämiseen liittyvä kysymys. Esityksen perustelujen mukaan (s. 226) henkilöryhmän tulisi olla yksilöitävissä

muutenkin kuin yksinomaan ehdotetussa syrjinnän kieltoa koskevassa 8 §:ssä tarkoitettujen ominaisuuksien perusteella. Edellä syrjinnän kieltoa koskevan ehdotetun säännöksen ongelmallisuudesta mainittu nähdäkseni myös perustelisi sitä, että henkilöryhmän edellytykset nimenomaisesti määriteltäisiin ehdotetussa sotilastiedustelua koskevassa laissa.

Tietoliikennetiedustelu

Tietoliikennetiedustelusta säädettäisiin ehdotetun sotilastiedustelua koskevan lain 63–71 §:ssä. Tietoliikennetiedustelulla tarkoitettaisiin ehdotetun lain 9 §:n 7 kohdan mukaan Suomen rajan viestintäverkossa ylittävään tietoliikenteeseen kohdistuvaa, tietoliikenteen automatisoituun erotteluun perustuvaa teknistä tiedonhankintaa sekä hankitun tiedon käsittelyä tiedustelutehtävän suorittamiseksi. Tietoliikennetiedustelua voitaisiin kohdentaa sekä valtiolliseen toimijaan tietoliikenteeseen että myös muun kuin valtiollisen toimijan tietoliikenteeseen.

Tietoliikennetiedusteluun liittyen ehdotetussa sotilastiedustelua koskevassa laissa säädettäisiin teknisten tietojen käsittelystä (ehdotettu lain 63 §). Kysymys olisi teknisten tietojen käsittelystä tietoliikennetiedustelun kohdentamiseksi (ehdotetun lain 63 §:n 1 momentti ja esityksen perustelujen s. 276). Ehdotetun 63 §:n 1 momentin mukaan tietoliikennetiedustelun kohdentamiseksi Puolustusvoimien tiedustelulaitos voisi viestintäverkon tietoliikenteestä hetkellisesti kerätä ja tallentaa tietoliikenteen teknisiä tietoja ja automaattisen tietojenkäsittelyn avulla käsitellä niitä tilastollista analyysiä varten. Säännöksen 2 momentin mukaan tilastollisen analyysin tulokseen ei saa sisältyä tietoa, josta voidaan tunnistaa yksittäinen luonnollinen henkilö. 3 momentin mukaan Puolustusvoimien tiedustelulaitoksen on hävitettävä kerätyt ja tallennetut tietoliikenteen tekniset tiedot välittömästi sen jälkeen, kun tilastollisen analyysin tulos on selvinnyt.

Ehdotetun sääntelyn suhteen on ensinnäkin huomattava, että ehdotetun 63 §:n 1 momentin mukaan hetkellisesti voitaisiin kerätä ja tallentaa tietoliikenteen teknisiä tietoja. Tietoliikenteen tekniset tiedot määritellään ehdotetun lain 9 §:n 8 kohdassa, jonka mukaan tietoliikenteen teknisillä tiedoilla tarkoitettaisiin muita kuin viestin sisältöön kuuluvia tietoliikenteen tietoja. Tietoliikenteen tekniset tiedot kattaisivat myös tunnistamistiedot, koska teknisten tietojen käsite on esityksen perustelujen mukaan (s. 199) tarkoitus kattaa laajempi ala kuin pykälän 9 kohdassa tarkoitettujen tunnistamistietojen. Lisäksi on huomattava, että viestin tekniset tiedot kattaisivat esimerkiksi välitystiedot (s. 277). Esityksen säätämisjärjestysperusteluissa (s. 352) on nimenomaisesti katsottu, että teknisten tietojen käsittely kohdistuisi muun muassa tunnistamistietoihin. Säätämisjärjestysperusteluissa on (s. 352) on toisaalta katsottu, että teknisten tietojen käsittely ei ole pidettävä ongelmallisena perustuslaissa turvatun luottamuksellisen viestin salaisuuden kannalta, koska tiedonhankinta kohdistuisi vain lyhytaikaisesti viestin tunnistamistietoihin tai muihin tietoliikenteen teknisiin tietoihin eikä sotilastiedusteluviranomaisella olisi pääsyä edes yksittäisten viestien teknisiin tietoihin.

Tältä osin on kiinnitettävä huomiota siihen, että perustuslakivaliokunnan aiemmassa käytännössä viestin tunnistamistietojen on katsottu jäävän luottamuksellisen viestin salaisuutta suojaavan perusoikeuden ydinalueen ulkopuolelle (ks. esim. PeVL 33/2013 vp, s. 3/I, PeVL 6/2012 vp, s. 3—4, PeVL 29/2008 vp, s. 2/II ja PeVL 3/2008 vp, s. 2/I). Sittemmin valiokunta on tarkistanut käytäntöään, koska sähköisen viestinnän käyttöön liittyvät tunnistamistiedot sekä mahdollisuus niiden kokoamiseen ja yhdistämiseen voivat kuitenkin olla yksityiselämän suojan

näkökulmasta siinä määrin ongelmallisia, että kategorinen erottelu suojan reuna- ja ydinalueeseen ei aina ole perusteltua, vaan huomiota on yleisemmin kiinnitettävä myös rajoitusten merkittävyyteen (PeVL 18/2014 vp, s. 6/II).

Ehdotettua 63 §:ää on näin arvioitava perustuslain 10 §:n 4 momentin kannalta. Esityksen perustelujen (s. 277 ja 352) mukaan kysymys olisi lyhytkestoisesta toimenpiteestä, mikä ilmenee ehdotetun lain 63 §:n 1 momentissa käytetystä ilmaisusta ”hetkellisesti”. Kysymys voisi ilmeisesti olla myös satunnaisotannalla toteutetusta viestintäverkon osassa liikkuvista IP-paketeista otetusta näytteestä (s. 279). Säännöksen sanamuoto näyttää kuitenkin pikemmin mahdollistavan hyvin laajan viestintäverkon alueen laajuisen kattavan tietojen keräämisen ja tallentamisen eikä ehdotetun lain 63 § sisällä hetkellisyyttä koskevaa mainintaa lukuun ottamatta mitään rajoittavia kriteereitä tietojen keräämiselle ja tallentamiselle. Ottaen huomioon, että perustuslakivaliokunta on todennut perustuslain 10 §:n 4 momentin kieltävän yleisen, kohdentamattoman ja kaikenkattavan tietoliikenteen seurannan tiedustelutoiminnassa (PeVM 4/2018 vp, s. 8), ehdotettua 63 §:ää olisi nähdäkseni tältä osin välttämättä täsmennettävä siten, että säännöksen sanamuodosta kävisi selkeästi ilmi, että säännös ei mahdollista massavalvonnan toteuttamista. Ehdotetussa sääntelyssä on tältä osin massavalvonnan piirteitä, kun esityksen perustelujenkin mukaan (s. 280) teknisten tietojen käsittely tietoliikenteestä voisi tapahtua hetkellisesti kaikkeen viestintäverkon osassa liikkuvaan tietoliikenteeseen kohdistuen. Tältä osin sääntelyä olisi nähdäkseni välttämätöntä täsmentää.

Tietoliikennetiedustelua koskeva sääntely rakentuisi ehdotetun sotilastiedustelua koskevan lain mukaan valtiollisen toimijan tietoliikenteeseen kohdistuvaa tiedustelua koskeviin säännöksiin (ehdotetut 65 ja 66 §) sekä muun kuin valtiollisen toimijan tietoliikenteeseen kohdistuvaa tiedustelua koskeviin säännöksiin (ehdotetut 67 ja 68 §). Valtiollisen toimijan tietoliikenteeseen kohdistuvalle tiedustelulle ei asetettaisi mitään erityisiä edellytyksiä. Muun kuin valtiollisen toimijan tietoliikenteeseen kohdistuva tiedustelu taas olisi mahdollista vain, jos tiedustelun voidaan olettaa olevan välttämätöntä tiedon saamiseksi tiedustelutehtävän kannalta. Valtiollisen toimijan tietoliikenteeseen kohdistuvassa tiedustelussa voitaisiin käyttää myös sisällöllisiä hakuehtoja (s. 281), joiden käyttäminen muun kuin valtiollisen toimijan tietoliikenteeseen kohdistuvassa tiedustelussa olisi kiellettyä (ehdotettu 67 §:n 3 momentti, joka tosin sisältää haittaohjelman sisältöä kuvaavaa tietoa koskevan poikkeuksen). Edellä kuvatun sääntelyratkaisun ongelmana saattaa olla, että myös valtiollisen toimijan tietoliikenteeseen saattaa sisältyä luottamuksellisen viestin suojaa nauttivien yksilöiden tämänkaltaista viestintää. Ehdotettua 65 §:ää olisi nähdäkseni välttämättä täsmennettävä siten, että säännöksessä otettaisiin huomioon edellä mainittu lähtökohta, vaikka valtiot eivät sinänsä nauti perus- ja ihmisoikeuksien suojaa.

Tietoliikennetiedustelussa on kysymys tietyllä tavalla ennakoimattomasta, mahdollisesti osin kohdentamattomasta sekä perus- ja ihmisoikeuksiin merkittävällä tavalla toteutetun puuttumisen mahdollistavasta tiedustelumenetelmästä. Tätä ilmentää jo se, että eduskunnan perustuslakivaliokunta on katsonut uuden perustuslain 10 §:n 4 momentin estävän yleisen, kohdentamattoman kaikenkattavan tietoliikenteen seurannan (PeVM 4/2018 vp, s. 8). Edellä esitetyn vuoksi olisi perusteltua, että tietoliikennetiedustelu asetettaisiin sotilastiedustelua koskevassa lainsäädännössä viimesijaiseksi tiedusteluviranomaisen käytettävissä olevaksi tiedustelumenetelmäksi. Tätä voidaan perustella myös perustuslain 10 §:n 4 momentin sisältämällä välttämättömyyttä koskevalla edellytyksellä (PeVM 4/2018 vp, s. 8) sekä perusoikeuksien rajoitusedellytyksiin sisältyvällä suhteellisuusvaatimuksella, jotka mahdollistavat luottamuksellisen viestin salaisuuteen kohdistuvan rajoituksen vain, jos tiedonhankinta ei ole mahdollista vähemmän

puuttuvin keinoin. Tietoliikennetiedustelun viimesijaisuus muun kuin valtiollisen toimijan tietoliikenteeseen kohdistuvassa tiedustelussa oletettavasti ilmenee 67 §:n 1 momentissa asetetusta välttämättömyyttä koskevasta edellytyksestä. Saattaisi kuitenkin olla syytä yleisemmin ehdotetussa sotilastiedustelua koskevassa laissa nimenomaisesti säätää siitä, että tietoliikennetiedustelun käyttäminen on viimesijainen tiedustelumenetelmä. Tämän viimesijaisuuden tulisi näkyä myös tietoliikennetiedustelun käyttämiselle asetetuissa yleisissä ja erityisissä edellytyksissä.

Toiseksi on huomattava, että ehdotettu sääntely sekä valtiollisen että muun kuin valtiollisen toimijan suhteen jättää hieman avoimeksi sen, miten kohdistetusta tiedustelusta tietoliikennetiedustelussa itse asiassa on kysymys. Tässä suhteessa on huomattava, että eduskunnan perustuslakivaliokunta katsoi perustuslain 10 §:n muuttamista koskevan esityksen käsittelyn yhteydessä, että perustuslain 10 §:n 4 momentti ei mahdollista yleistä, kohdentamatonta ja kaikenkattavaa tietoliikenteen seurantaa tiedustelutoiminnassa (PeVM 4/2018 vp, s. 8). Kysymys on näin siitä, että niin sanottu massavalvonta (mass surveillance) ei ole perustuslain sallima tiedustelumenetelmä.

Ehdotetun sotilastiedustelua koskevan lain 65 §:n 1 momentin ja 67 §:n 1 momentin mukaan tietojen hankkiminen tietoliikenteestä perustuu hakuehtojen käyttöön. Säännöksissä ei kuitenkaan määritellä, mitä niissä tarkoitetuilla hakuehdoilla tai hakuehtojen joukoilla tarkoitetaan. Koska hakuehdon käsite on tietoliikennetiedustelun kohdentumisen kannalta ensiarvoisen tärkeä, olisi sääntelyn tarkkarajaisuuden ja täsmällisyyden sekä tietoliikennetiedustelun perus- ja ihmisoikeusnäkökulmasta hyväksyttävän kohdentumisen vuoksi perusteltua jollakin tavalla sisällöllisesti kuvata lainsäädännön tasolla hyväksyttävälle hakuehdolle asetettavia edellytyksiä. Tällä hetkellä ehdotettu sääntely on tältä osin sisällötöntä.

Lisäksi voidaan huomauttaa, että muun kuin valtiollisen toimijan tietoliikenteeseen kohdistuva tiedustelu ei välttämättä ehdotetussa muodossaan parhaalla mahdollisella tavalla rajaa tietoja tiedustelutehtävän kannalta olennaisiin tietoihin, mitä voidaan pitää sääntelyn tarkkarajaisuuden ja täsmällisyyden sekä oikeasuhtaisuuden kannalta välttämättömänä. Tämän vuoksi ehdotetun 67 §:n 1 momentin sääntelyä olisi nähdäkseni syytä täsmentää siten, että Puolustusvoimien tiedustelulaitos voisi Suomen rajat ylittävästä viestintäverkon tietoliikenteestä automaattisen tietojenkäsittelyn avulla hankkia tietoa tiedustelutehtävän kannalta olennaisen muun kuin valtiollisen toimijan tietoliikenteestä, jos tällaisen toimijan tietoliikenteeseen kohdistuvan tiedustelun voidaan olettaa olevan välttämätöntä *olennaisen tai tärkeän* tiedon saamiseksi tiedustelutehtävän kannalta.

Tiedustelumenetelmien käyttämisestä päättävä toimivaltainen viranomainen

Esityksen säätämisjärjestysperusteluissa (s. 357–358) tarkastellaan sinänsä oikeansuuntaisesti ehdotettujen tiedustelutoimivaltuuksien suhteen ehdotettavia riittäviä oikeusturvajärjestelyitä. Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen ratkaisukäytännössä on korostettu sitä, että salaisten valvontakeinojen kontrollin tulee tapahtua kolmessa vaiheessa: annettaessa lupa valvontakeinojen käyttöön, valvontaa toimitettaessa ja sen päätyttyä. Koska kahdessa ensimmäisessä vaiheessa tiedustelumenetelmän käyttäminen ei tule kohdehenkilön tietoon, menettelyn sellaisenaan on annettava turvaa tiedustelumenetelmien mielivaltaista käyttämistä vastaan. EIT on ratkaisukäytännössään korostanut, että tiedustelumenetelmien käyttöön liittyvä kontrolli on

tuomioistuimen toteuttamaa (Zakharov v. Venäjä (suuri jaosto), 4.12.2015, 233 kohta). EIT on todennut, että tiedonhankintamenetelmien oikeudellinen kontrolli parhaiten turvaa menetelmien käytön määräämisen riippumattoman, puolueettoman ja asianmukaisen prosessin tuloksena (*Ibid*.).

Käsillä olevassa esityksessä ehdotetaan, että tiettyjen tiedustelumenetelmien käytöstä päätöksen tekisi tuomioistuin ja tiettyjen menetelmien käytöstä sen sijaan päättäisi tiedusteluviranomainen. Ehdotetun sotilastiedustelua koskevan lain mukaan tuomioistuimen lupaa edellyttäviä tiedustelumenetelmiä olisivat telekuuntelu ja tietojen hankkiminen telekuuntelun sijasta, televalvonta, tukiasematietojen hankkiminen, tekninen katselu, tekninen kuuntelu, tekninen seuranta, tekninen laitetarkkailu, paikkatiedustelu ja tietoliikennetiedustelu. Tarkkailusta, suunnitelmallisesta tarkkailusta ja peitellystä tiedonhankinnasta sen sijaan päättäisi tiedustelumenetelmien käyttöön erityisesti perehtynyt sotilaslakimies tai muu virkamies. Peitetoiminnasta ja valeostosta päätäisi pääesikunnan tiedustelupäällikkö. Tuomioistuin päättäisi teknisestä katselusta ja teknisestä kuuntelusta vain vapautensa menettäneen henkilön osalta. Muissa tapauksissa näistä tiedustelumenetelmistä päättäisi niiden käyttöön erityisesti perehtynyt sotilaslakimies tai muu henkilö.

Ehdotettu sääntelymalli perustuu pitkälti poliisilakiin (872/2011), jonka mukaan tuomioistuin päättää myös vastaavista salaisista tiedonhankintakeinoista kuin mitä nyt tiedustelumenetelmien suhteen tiedustelulaeissa ehdotettaisiin. Ei sinänsä ole aivan selvää, että poliisilaissa omaksuttu salaisten tiedonhankintakeinojen käytöstä päättämistä koskeva sääntelymalli on omaksuttavissa myös ehdotetuissa tiedustelulaeissa. Tässä arviossa olisi otettava huomioon se edellä mainittu seikka (ks. myös PeVM 4/2018 vp, s. 8), että tiedustelutoiminnassa on kysymys ajalliselta ja henkilölliseltä ulottuvuudeltaan huomattavasti laajemmasta toiminnasta kuin rikostutkinnassa ja että tiedustelutoimintaa voidaan toteuttaa ilman konkreettista rikosepäilyä tai jo tehdyn rikoksen tutkintaa. Sääntelyn konteksti on näin erilainen, mikä puoltaa myös riittävää tuomioistuinkontrollia koskevaa itsenäistä arviointia tiedustelulakeja arvioitaessa.

Edellä on todettu, että Euroopan ihmisoikeustuomioistuin on lähtökohtaisesti pitänyt tuomioistuinkontrollia parhaana mahdollisena tapana turvata tiedustelumenetelmien asianmukainen ja puolueeton käyttäminen sekä välttää mielivaltaista menetelmien käyttämistä ja kohdentamista. Tämä nähdäkseni vahvasti perustelisi sitä, että ehdotetuissa tiedustelulaeissa kaikkien tiedustelumenetelmien käyttämisestä päättäminen uskottaisiin riippumattomalle tuomioistuimelle. Erityisesti on kiinnitettävä huomiota siihen, että sotilastiedustelussa peitetoiminnan ja valeoston käyttämisestä päättäisi muu taho kuin tuomioistuin. Tätä ei ole pidettävä asianmukaisena eikä mainittujen menetelmien käyttöön liittyvät perus- ja ihmisoikeusnäkökohdat riittävästi huomioon ottavana ratkaisuna. Tässä arviossa olisi otettava huomioon myös, että eduskunnan perustuslakivaliokunta on käytännössään pitänyt aiheellisena, että peitetoimintaa ja valeostoa koskeva ratkaisutoimivalta osoitettaisiin tuomioistuimelle (PeVL 66/2010 vp, s. 9/II).

Sotilastiedustelun tiedustelumenetelmää koskeva lupa-asia käsiteltäisiin Helsingin käräjäoikeudessa (ehdotettu poliisilain 5 a luvun 35 §). Lähtökohtaisesti näiden asioiden keskittämistä Helsingin käräjäoikeuteen, jossa jo valmiiksi on laajaa osaamista pakkokeinoasioihin liittyen – joilla on tiettyä samankaltaisuutta tiedustelumenetelmien käyttöön liittyvien asioiden kanssa –, on pidettävä perusteltuna. Keskittämisellä voidaan myös edistää tiedusteluasioita käsittelevien tuomareiden riittävän erikoistumisen kautta oikeusturvan mahdollisimman suurta toteutumista tiedusteluasioita tuomioistuimissa käsiteltäessä, joskin tulee varmistua siitä, että

tiedusteluasioita käsittelevillä tuomareilla on tiedustelumenetelmiä koskevaa asiantuntemusta vähintään riittävän perehtymisen ja koulutuksen kautta.

Ehdotetun sääntelyn mukaan (ehdotettu sotilastiedustelua koskevan lain 113 §:n 1 momentti) käräjäoikeus olisi tiedustelumenetelmää koskevaa lupa-asiaa käsitellessään toimivaltainen, kun siinä on yksin puheenjohtaja. Asiat siis käsiteltäisiin yhden tuomarin kokoonpanossa. Voidaan nähdäkseni hyvin perustein kysyä, onko tämä riittävää tiedustelumenetelmien käyttöön liittyvät lukuisat perus- ja ihmisoikeusnäkökohdat huomioon ottaen. Asian käsittely useamman tuomarin kokoonpanossa saattaisi olla perusteltua, koska tiedustelumenetelmiä ja niiden käyttöedellytyksiä koskevat kysymykset ovat tuomareille lähtökohtaisesti vieraita, niiden käyttöön liittyy merkittäviä perus- ja ihmisoikeuskysymyksiä, minkä lisäksi menetelmien käyttöön liittyviin kysymyksiin perehtyminen edellyttää laajaa tutustumista Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen sekä EU-tuomioistuimen ratkaisukäytäntöön. Sääntelyä olisi näin tältä osin perusteltua muuttaa siten, että tiedustelumenetelmää koskevaa lupa-asiaa käsiteltäisiin ainakin lähtökohtaisesti esimerkiksi oikeudenkäymiskaareen (4/1734) hallituksen esitykseen 200/2017 vp sisältyneessä ja sittemmin eduskunnan hyväksymässä (EV 31/2018 vp) kahden tuomarin kokoonpanossa (EV:lla 31/2018 vp hyväksytty oikeudenkäymiskaaren 2 luvun 11 §). Tällä olisi merkitystä oikeusturvan toteutumisen suhteen tiedusteluasioita tuomioistuimessa käsiteltäessä (ks. PeVM 4/2018 vp, s. 8).

Tuomioistuimille myönnettävää lupaharkintaa arvioitaessa on kiinnitettävä erityistä huomiota siihen, että säädetty tuomioistuinkontrolli ei muodostu näennäiseksi. Tällöin tuomioistuimia käytettäisiin tiedustelumenetelmiä koskevia lupa-asioita käsiteltäessä väärin – tiedusteluviranomaiset käyttäisivät tällöin tuomioistuimia tiedustelumenetelmien hyväksyttävyyden tukena eivätkä suhtautuisi tuomioistuimenkäsittelyyn aitona laillisuuskontrollina, millaiseksi se on tarkoitettu. Tiedustelumenetelmiä koskevien lupa-asioiden tuomioistuinkontrollin tarkoituksena on, että tiedustelutoimintaa harjoitetaan lainmukaisesti kutakin tiedustelumenetelmää koskevat yleiset ja erityiset edellytykset huomioon ottaen samoin kuin sääntelyn sisältämät periaatteet sekä perus- ja ihmisoikeuksien asettamat vaatimukset huomioon ottaen. Asianmukainen tuomioistuinkäsittely edellyttää, että tiedustelumenetelmää koskevaa lupa-asiaa käsittelevällä tuomioistuimella on riittävästi tietoa käytössä olevista tiedustelumenetelmistä sekä niitä koskevista yleisistä ja erityisistä edellytyksistä samoin kuin riittävät ja kattavat tiedot tuomioistuimen käsiteltävänä olevasta tiedustelumenetelmää koskevasta lupa-asiasta ja sen taustalla olevista tosiseikoista. Oikeusturvan asianmukaisen toteutumisen kannalta olisi syytä korostaa, että tuomioistuimelle toimitettaviin tiedustelumenetelmiä koskeviin vaatimuksiin olisi aina sisällytettävä tuomioistuimen asianmukaisen ja perusteellisen arvioinnin turvaamiseksi riittävät tiedot ja perustelut niistä seikoista, jotka kutakin tiedustelumenetelmää koskevassa vaatimuksessa on ehdotetun sotilastiedustelua koskevan lain säännösten mukaan mainittava.

Tuomioistuinkontrollin kannalta merkityksellistä on myös – vaikka tiedustelutoiminnan valvontaa koskeva HE 199/2017 vp ei ole tämän lausunnon kohteena –, että ehdotetun tiedustelutoiminnan valvontaa koskevan lain 14 §:n mukaan tiedusteluvaltuutetulla tai hänen määräämällään virkamiehellä on oikeus olla läsnä käsiteltäessä tiedustelumenetelmää koskevaa lupa-asiaa tuomioistuimessa. Ehdotetussa sääntelyssä ei olisi kysymys tiedusteluvaltuutetun velvollisuudesta olla läsnä asian käsittelyssä vaan kysymys olisi nimenomaan läsnäolo-oikeudesta, joka koskisi lupakäsittelyä Helsingin käräjäoikeudessa samoin kuin tällaisen lupa-asian päätöstä koskevan mahdollisen kantelun käsittelyä Helsingin hovioikeudessa (HE 199/2017 vp, s. 58). Nähdäkseni tiedusteluvaltuutetun läsnäolo-oikeudella tiedustelumenetelmää koskevaa lupa-asiaa

käsiteltäessä on menettelyn oikeusturvaa edistävä vaikutus, koska tiedusteluvaltuutettu toisi lupa-asian käsittelyyn tiedustelumenetelmiä ja tiedustelutoimintaa koskevaa asiantuntemusta, jota ainakaan vielä yleisillä tuomioistuimilla ei sanottavasti ole. Tämän vuoksi saattaisi olla syytä korostaa, että tiedusteluvaltuutetun olisi tiedustelulakien mahdollisen soveltamisen alkuvaiheessa ymmärrettävä läsnäolo-oikeus pääsäännöksi.

Tiedusteluvaltuutetulla ei kuitenkaan olisi ehdotetun sääntelyn mukaan muuta kuin läsnäolo-oikeus. Esityksen perustelujen mukaan (HE 199/2017 vp, s. 58) läsnäolo-oikeuteen ei sisältyisi muita osallistumisoikeuksia tuomioistuinkäsittelyyn, kuten oikeutta tulla kuulluksi tai esittää muutoin näkemyksiään. Saattaa olla, että tuomioistuimen tietoon ei tällöin tiedustelumenetelmää koskevaa lupa-asiaa käsiteltäessä tule sellaisia asian ratkaisemiseksi välttämättömiä tai tarpeellisia tietoja, jotka liittyvät ehdotetun tiedustelutoiminnan valvontaa koskevan lain 7 §:ssä tarkoitettujen tiedusteluvaltuutetun tehtävien toteuttamiseen eli tiedustelutoiminnan laillisuuden valvontaan. Tämän vuoksi olisi nähdäkseni vielä syytä arvioida, tulisiko tiedusteluvaltuutetulle myöntää laajempi asema tiedustelumenetelmän lupa-asiaa koskevassa tuomioistuinprosessissa. Tämänkaltainen ratkaisu toteuttaisi paremmin sitä perustuslakivaliokunnan korostamaa seikkaa, että tiedustelulainsäädännön suhteen on erityisen olennaista huolehtia riittävistä oikeusturva- ja valvontajärjestelyistä (PeVM 4/2018 vp, s. 9). Olisi asiaa koskevan tuomioistuinkontrollin toimivuuden ja oikeusturvan toteuttamisen kannalta merkityksellistä, jos tuomioistuinkäsittelyssä olisi hakijan ohella myös toinen asianosainen. Edelleen olisi vielä pohdittava, olisiko tiedusteluvaltuutetulle annettava nimenomaisella säännöksellä oikeus kannella käräjäoikeuden lupa-asiaa koskevasta ratkaisusta Helsingin hovioikeudelle. Tällöin valtuutettu voisi puuttua virheellisiin lupapäätöksiin. Tämänkaltainen kanteluoikeus toimisi ehdotetun tiedustelutoiminnan valvontaa koskevan lain tiedustelumenetelmän käytön keskeyttämistä tai lopettamista koskevaa toimivaltuutta (ehdotettu lain 15 §) täydentävänä toimenpiteenä, jolla voitaisiin muun muassa puuttua tilanteisiin, jossa lupa tietyn tiedustelumenetelmän käyttöön on myönnetty liian pitkäkestoisena.

Tiedustelussa saadun tiedon luovuttaminen rikostorjuntaan

Ehdotetussa sotilastiedustelua koskevan lain 76–77 §:ssä säädettäisiin tiedustelussa saadun tiedon luovuttamisesta rikostorjuntaan. Lähtökohtana on, että tiedusteluvaltuuksilla saatua tietoa ei lähtökohtaisesti saisi käyttää muuhun tarkoitukseen kuin kansallisen turvallisuuden suojaamiseksi. Sääntely koskisi perustelujen (s. 147) mukaan eräitä poikkeuksia käyttötarkoitussidonnaisuuteen.

Hieman epäselväksi esitysten perusteluissa jää, minkä vuoksi sääntelyä ei ole rakennettu pakkokeinolain 10 luvun 55–56 §:n ja poliisilain 5 luvun 53–54 §:n ylimääräistä tietoa koskevan sääntelyn mukaisesti, vaikka kysymys on sinänsä hieman toisenlaisesta sääntelystä kuin ylimääräisen tiedon käyttöä koskevasta sääntelystä. Ehdotettu sääntely kuitenkin muistuttaa ylimääräisen tiedon käyttöä koskevaa sääntelyä, joskin esityksessä on katsottu (s. 115), että poliisilain ylimääräisen tiedon käyttöä koskeva sääntely ei sovi palomuurisääntelyn esikuvaksi.

Ehdotettua sääntelyä arvioitaessa on kiinnitettävä huomiota siihen, että ehdotetun kaltaiselle sääntelylle ei tietääkseni ole suoraan löydettävissä esikuvaa voimassa olevasta lainsäädännöstä. Koska sääntely on ylimääräisen tiedon luovuttamista koskevan sääntelyn kaltaista, sitä arvioitaessa voitaneen kuitenkin soveltuvin osin syytä kiinnittää huomiota ylimääräisen tiedon

luovuttamista koskevalle sääntelylle asetettuihin vaatimuksiin. Tämä tarkoittaa, että esimerkiksi käyttötarkoitussidonnaisuutta koskevalle vaatimukselle on annettava merkitystä ehdotetun sääntelyn hyväksyttävyyttä arvioitaessa. Edellä sanottu ei kuitenkaan tarkoita, että ehdotettu sääntelymalli olisi ongelmitta sellaisenaan hyväksyttävissä.

Ylimääräisen tiedon käyttöä koskevaa sääntelyä on melko hiljattain laajasti tarkasteltu eduskunnan perustuslakivaliokunnan käytännössä. Perustuslakivaliokunta on aiemmassa käytännössään asettanut ylimääräisen tiedon käyttämiselle merkittäviä rajoituksia ja korostanut, että ylimääräistä tietoa voidaan käyttää vain niiden rikosten estämiseksi tai paljastamiseksi, johon kyseisen tiedon tuottaneen keinon käyttämistä olisi voinut vaatia, taikka niiden rikosten tutkintaan, joiden tutkintaan kyseisen pakkokeinon käytöstä olisi voitu päättää (PeVL 66/2010 vp, s. 10 ja PeVL 67/2010 vp, s. 4–5). Valiokunta on esitutkintalain ja pakkokeinolain muutosesitystä (HE 14/2013 vp) käsitellessään sittemmin tarkistanut ylimääräisen tiedon käyttämistä koskevaa näkemystään ja katsonut, että ylimääräisen tiedon käyttäminen voi olla tietyin edellytyksin sallittua laajemmin tietyn vakavuustason ylittävien rikosten selvittämisessä (PeVL 32/2013 vp, s. 6–7). Lähtökohtana tosin edelleen on, että kaikki sinänsä laillisella pakkokeinolla saatu ylimääräinen tieto ei voi olla rajoituksetta käytettävissä minkä tahansa rikoksen selvittämiseen (PeVL 32/2013 vp, s. 6/II).

Poliisilain ja pakkokeinolain ylimääräisen tiedon käyttöä koskeva sääntely rakentuu mallille, jonka mukaan ylimääräistä tietoa saa käyttää rikoksen selvittämisessä, jos tieto koskee sellaista rikosta, jonka tutkinnassa olisi saatu käyttää sitä pakkokeinoa, jolla tieto on saatu (poliisilain 5 luvun 54 §:n 1 momentti ja pakkokeinolain 10 luvun 56 §:n 1 momentti). Ylimääräistä tietoa saa kuitenkin käyttää myös, jos ylimääräisen tiedon käyttämisellä voidaan olettaa olevan erittäin tärkeä merkitys rikoksen selvittämiselle ja rikoksesta säädetty ankarin rangaistus on vähintään kolme vuotta vankeutta tai kyse on jostakin säännöksissä nimenomaisesti luetellusta rikoksesta (poliisilain 5 luvun 54 §:n 2 momentti ja pakkokeinolain 10 luvun 56 §:n 2 momentti). Ylimääräistä tietoa saa lisäksi käyttää aina rikoksen estämiseksi, esitutkintaviranomaisen toiminnan suuntaamiseksi ja syyttömyyttä tukevana selvityksenä (poliisilain 5 luvun 54 §:n 4 momentti ja pakkokeinolain 10 luvun 56 §:n 4 momentti).

Varsinaista tiedustelutoimintaan liittyvää ylimääräistä tietoa koskevaa sääntelyä sisältyy ehdotetun sotilastiedustelua koskevan lain 85 §:ään, joka sisältäisi säännöksen tiedustelutehtävään liittymättömän tiedon käyttämisestä. Mainittu säännös olisi rakennettu logiikaltaan vastaavasti kuin poliisilain ja pakkokeinolain ylimääräisen tiedon käyttämistä koskeva sääntely, koska siinä olisi kysymys tiedustelumenetelmän käytöllä hankitun tiedustelutehtävään liittymättömän tiedon käyttämisestä toisen käynnissä olevan tai tulevan tiedustelutehtävän suorittamisessa.

Ehdotettua sotilastiedustelua koskevan lain 76 ja 77 §:n sääntelyä voidaan sen sijaan tässä suhteessa pitää ongelmallisena, koska siitä ei selkeästi käy ilmi, miten ehdotettu sääntely suhtautuu ylimääräisten tiedon käyttämistä koskevaan sääntelyyn, minkä lisäksi ehdotettu sääntely on varsin vaikeasti hahmotettavissa. Sääntelyä arvioitaessa on kiinnitettävä kuitenkin huomiota ensinnäkin siihen, että tiedustelutoiminnassa kysymys on luonteeltaan huomattavasti erilaisesta toiminnasta kuin poliisilain mukaisessa salaisten tiedonhankintakeinojen tai pakkokeinolain mukaisten salaisten pakkokeinojen käyttämisessä. Tämä tarkoittaa, että kysymys käyttötarkoitussidonnaisuudesta ajankohtaistuu tai pikemmin korostuu, kun arvioidaan mahdollista ylimääräistä tietoa tai sitä muistuttavaa tietoa koskevaa sääntelyä. Tältä osin tilanne on jossain määrin verrattavissa todistajansuojeluohjelmaa koskevan esityksen eduskuntakäsittelyn

yhteydessä toteutettuun arviointiin, jolloin perustuslakivaliokunta korosti ylimääräisen tiedon käyttötarkoitussidonnaisuuden merkitystä tällaisen tiedon mahdollisessa hyödyntämisessä (PeVL 33/2014 vp, s. 4/I; ks. myös LaVL 15/2014 vp, s. 3/I ja HaVM 38/2014 vp, s. 4–5). Tämä johti siihen, että eduskuntakäsittelyn yhteydessä ei omaksuttu sääntelyä, joka olisi sallinut todistajansuojeluohjelman toteuttamiseksi saatujen tietojen luovuttamisen muuhun tarkoitukseen (ks. L todistajansuojeluohjelmasta (88/2015) 13.2 §, jonka mukaan ”Siitä riippumatta, mitä poliisin hallussa olevien rekisterien ja muiden asiakirjojen käytöstä ja tietojen luovuttamisesta niistä muualla laissa säädetään, todistajansuojeluohjelman toteuttamiseksi saatuja salassa pidettäväksi säädettyjä tietoja saa käyttää ja luovuttaa vain, jos se on välttämätöntä todistajansuojeluohjelman toteuttamiseksi tai suojeltavaan kohdistuvan rikoksen estämiseksi ja selvittämiseksi.”)

Edellä mainitut seikat ja etenkin merkittävä etääntyminen ylimääräistä tietoa muistuttavan tiedon käyttötarkoitussidonnaisuudesta sekä tiedustelutoiminnan rikostorjunnasta ja rikostutkinnasta eroava luonne huomioon ottaen tulisi nähdäkseni arvioida, onko tiedon luovuttamista koskevalle sääntelylle aitoa hyväksyttävää perustetta vai avaako se pikemmin mahdollisuuden käyttää tiedustelua poliisilain salaisia tiedonhankintakeinoja ja pakkokeinolain salaisia pakkokeinoja koskevan sääntelyn kiertämiseen. Eduskunnan perustuslakivaliokunta on aikaisemmassa käytännössään suhtautunut torjuvasti lainsäädäntöön, jonka perusteella ylimääräisen tiedon käyttö sallittaisiin muiden vakavuusasteeltaan vähäisempien rikosten kuin kunkin telepakkokeinon perusterikoksen selvittämiseen. Valiokunta on katsonut tämänkaltaisen ehdotetun lainsäädännön merkitsevän eräänlaista välillistä telepakkokeinon käytön rajoittamisen väljennystä (PeVL 32/2013 vp, s. 6/II ja PeVL 33/2014 vp, s. 4/I). Nyt ehdotettua sotilastiedustelua koskevan lain 76 ja 77 §:n sääntelyä on mahdollista arvioida samoin, minkä vuoksi nähdäkseni perustelluin ratkaisu tiedustelutoiminnan rikostorjunnasta ja esitutkinnasta poikkeava luonne huomioon ottaen olisi, että tiedustelutoiminnassa saatua tietoa ei saisi käyttää muuhun tarkoitukseen. Tässä arviossa merkityksellistä on myös, että tiedustelutoiminnassa saadaan poliisi- ja pakkokeinolaissa tarkoitettua ylimääräistä tietoa muistuttavaa tietoa tavalla, jossa ollaan puututtu mahdollisesti tiedustelutoimintaan kohteisiin liittymättömien henkilöiden yksityisyyden piiriin heidän tietämättään (ks. myös PeVL 33/2014 vp, s. 4/I). Samoin merkityksellinen on se näkökohta, että rikostutkinnasta eriytyvää tiedustelutoimintaa ei saisi säännellä siten, että se avaisi tosiasiallisen mahdollisuuden kiertää tai vähintään välillisesti väljentää poliisilaissa ja pakkokeinolaissa tietyille salaisille tiedonhankintakeinoille tai salaisille pakkokeinoille asetettuja edellytyksiä.

Lisäksi on huomattava, että esityksen perustelut antavat epäjohdonmukaisen käsityksen siitä, mistä tietojen luovuttamista koskevassa ehdotetussa sääntelyssä itse asiassa on kysymys ja mihin käyttötarkoitukseen tietoa mahdollisesti voitaisiin luovuttaa. On huomattava, että ehdotettu sääntely perustuu logiikalle, jossa erotetaan tehtyä rikosta koskevan tiedon luovuttaminen (76 §) rikoksen estämiseksi toteutettavasta tiedon luovuttamisesta (77 §). Poliisilain ja pakkokeinolain ylimääräisen tiedon käyttöä koskevan sääntelyn lähtökohtana on myös, että ylimääräistä tietoa saa käyttää aina rikoksen estämiseksi, poliisin toiminnan suuntaamiseksi ja syyttömyyttä tukevana selvityksenä (poliisilain 5 luvun 4 momentti ja pakkokeinolain 10 luvun 4 momentti). Ehdotettu sotilastiedustelua koskevan lain sääntely vaikuttaa seuraavan tätä lähtökohta, mutta esityksen perustelut ovat tässä suhteessa ristiriitaiset. Perustelujen mukaan (s. 307) ehdotetussa 77 §:n 2 momentissa tarkoitetuissa tilanteissa (momentin mukaan tiedustelumenetelmän käytöllä saatua tietoa saisi luovuttaa toimivaltaiselle viranomaiselle sellaisen rikoksen estämiseksi, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään kaksi vuotta vankeutta)

toimivaltaiselle viranomaiselle luovutettava tieto voisi liittyä paitsi rikoksen estämiseen, myös sen paljastamiseen tai esimerkiksi esitutkinnan aloittamiskynnyksen selvittämiseen. Selvää on, että rikoksen estämiseksi mahdollisesti luovutettavaa tietoa voisi käyttää vain rikoksen estämiseen eikä missään tilanteissa rikoksen paljastamiseen tai esitutkinnan aloittamiskynnyksen selvittämiseen. Säännöksen perusteluihin sisältyvä lausuma vaikuttaa pikemmin osoittavan, että ehdotettua sääntelyä on ajateltu käytettävän tiedustelumenetelmällä saadun tiedon käyttötarkoitussidonnaisuudesta poiketen salaisten tiedonhankintamenetelmien ja salaisten pakkokeinojen edellytysten vähintään välilliseen väljentämiseen, mitä ei voida pitää hyväksyttävänä.

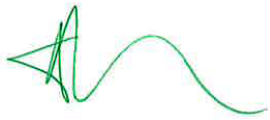
Vielä voidaan kiinnittää huomiota siihen, että ehdotetun sotilastiedustelua koskevan lain 77 §:n 4 momentin mukaan tiedustelumenetelmän käytöllä saatua tietoa saisi aina luovuttaa syyttömyyttä tukevaksi selvitykseksi. Ehdotetun säännöksen mukaan tiedusteluviranomaisella ei siis olisi velvollisuutta luovuttaa tietoa syyttömyyttä tukevaksi selvitykseksi. Olisi nähdäkseni vahvoja perusteita muuttaa sääntelyä siten, että viranomaisilla olisi aina velvollisuus luovuttaa tietoa syyttömyyttä tukevaksi selvitykseksi. Olisi erikoista, jos viranomaisella ei olisi velvollisuutta luovuttaa sen hallussa olevaa tietoa, joka osoittaa esimerkiksi rikoksesta epäillyn syyttömyyttä tiettyyn tekoon.

Eräitä yksityiskohtaisia huomioita

Tietolähdetoiminta. – Ehdotetun sotilastiedustelua koskevan lain 49 §:ssä säädettäisiin tietolähdetoiminnasta ja lain 50 §:ssä palkkion maksusta tietolähteelle. Tietolähteen ohjatusta käytöstä päättämisestä säädettäisiin 51 §:ssä. Ehdotus ei sisältäisi poliisilain 5 luvun 41 §:ää ja pakkokeinolain 10 luvun 39 §:n 5 momentin kaltaista sääntelyä tietolähdettä koskevien tietojen tallettamisesta henkilörekisteriin. Eduskunnan hallintovaliokunta on käytännössään korostanut tietolähdetoimintaan liittyvän rekisteröinnin tärkeyttä ja sitä, että sen tulisi olla vahva pääsääntö ja että rekisteröimättä jättäminen voi tulla kysymykseen vain aivan poikkeuksellisesti (HaVM 10/2005 vp, s. 16, ks. myös HaVM 28/2017 vp, s. 20). Edellä sanotun mukaisesti ehdotettuun sotilastiedustelua koskevaan lakiin tulisi vastaavasti sisällyttää tietolähteiden rekisteröintiä koskevat perussäännökset. Rekisteröintiä koskevaa sääntelyä arvioitaessa on lisäksi kiinnitettävä huomiota siihen, miten henkilörekisteriin sisällytettäviä tietoja käsitellään. Sääntelyssä on tältä osin kiinnitettävä huomiota EU:n yleisen tietosuoja-asetuksen asettamiin vaatimuksiin.

Sotilastiedustelun suojaaminen. – Ehdotetun sotilastiedustelua koskevan lain 72 §:ssä säädettäisiin sotilastiedustelun suojaamisesta. Ehdotetun 72 §:n 1 momentin mukaan sotilastiedusteluviranomainen saisi käyttää vääriä, harhauttavia tai peiteltyjä tietoja, tehdä ja käyttää vääriä, harhauttavia tai peiteltyjä rekisterimerkintöjä sekä valmistaa ja käyttää vääriä asiakirjoja, kun se on välttämätöntä sotilastiedustelun paljastumisen estämiseksi. Ehdotetussa säännöksessä suojaamisen edellytykseksi asetetaan suojaamisen välttämättömyys sotilastiedustelun paljastumisen estämiseksi. Välttämättömyyttä koskevan edellytyksen asettaminen on linjassa vastaavaa asiaa koskevien poliisilain 5 luvun 46 §:n ja pakkokeinolain 10 luvun 46 §:n säännösten kanssa. Esityksen perusteluissa (s. 298) kuitenkin tarkastellaan edellytystä, jonka mukaan suojaamistoimenpiteet olisivat mahdollisia, kun ne ovat tarpeen sotilastiedustelun paljastumisen estämiseksi. Selvää lienee, että säännöksessä on ehdottomasti omaksuttava välttämättömyyttä koskeva edellytys oikeasuhtaisuuden asettamien vaatimusten turvaamiseksi.

Helsingissä 23.10.2018

Sakari Melander
Rikosoikeuden professori
Oikeustieteellinen tiedekunta
Helsingin yliopisto
puh.: 02941 21781, 050 5644229
sähköposti: sakari.melander@helsinki.fi